
Sarıkaya, Mehmet Saffet (2020). "Kütahya-Hisarcık Bektâşî Şeyh Çakır Ocağında Nevruz Erkânı". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. S. 7, s. 129-160.

KÜTAHYA-HİSARCİK BEKTÂŞÎ ŞEYH ÇAKIR OCAĞINDA NEVRUZ ERKÂNI NOWRUZ COSTUMARY PRACTICES IN SHEIKH ÇAKIR SULTAN HOLY LINEAGE IN HISARCİK-KUTAHYA

Prof. Dr. Mehmet Saffet SARIKAYA*
Süleyman Demirel Üniversitesi
msaffets@yahoo.com

Öz

Farsça, "yeni gün" anlamındaki nevruz, Orta Asya ve Horasan'daki topluluklar tarafından çok uzun zamanlardan beri önem verilen bir gündür. 21 Mart yılın başlangıcı olarak kabul edilen nevruz, "cemre"lerden sonra toprağın uyanışını ve yeni bir başlangıcı ifade etmek üzere bahar bayramı olarak kutlanır. Nevruzla ilgili İran ve Türk kültüründe bazı mitolojik kabuller dile getirilir. Nevruz Orta Asya'dan Balkanlara pek çok Türk topluluğu tarafından kutlanarak kültürümüzün folklorik bir parçası haline gelmiştir.

Nevruzu doğrudan dini bir gelenekle ilişkilendirmek güçtür. Bundan dolayı farklı din mensupları bu günü kutlamakta bir sakınca görmezler. Nitekim Türk kültüründe Müslümanlıktan sonra nevruz kutlamaları devam eder. Nevruzla ilgili kabullerde kadim inanç motifleri kadar İslâmî inanç motifleri de dile getirilir. Anadolu'da Alevi zümreler arasında nevruz kutlamaları o güne mahsus inanç motifleri ve erkân ile adeta dini bir olguya dönüştürülür. Bektâşî tekke kültüründe "Sultan Nevruz" olarak

* ORCID: orcid.org/0000-0002-0931-6090

adlandırılan gün ile ilgili “Nevruziye” denilen özel nefesler yazılmıştır. Nevruzdan önce başlayan hazırlıklar nevruz günü sabahından itibaren kutlamalarla başlayıp günün sonundaki “nevruz cemi” erkânıyla sona erer.

Yesevî-Bektaşî geleneğine bağlı Kütahya Hisarcık ilçesine bağlı Şeyh Çakır köyündeki Alevi Ocağı mensupları da günümüzde nevruzu yıl içindeki dört büyük anma gününden birisi olarak kabul ederler. Bu kabullerine uygun olarak nevruzu kutlarlar. Makalede katılımcı-gözlemci tekniğiyle tespit edilen Şeyh Çakır Ocağı’nın nevruz kutlamaları ve nevruz erkânı aktarılacaktır. Burada tespit edilen hususlar, kaynaklara yansıyan diğer Alevi zümreleriyle karşılaştırılarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam, Alevilik-Bektaşilik, nevruz, Şeyh Çakır Ocağı, nevruz erkânı.

Abstract

Nowruz, which means “new day”, is a day given importance by the communities in Central Asia and Khorasan for a long time. Nowruz, accepted as the beginning of the spring of 21 March, is celebrated as the spring festival after the “cemre” to explain the awakening of the soil and the expression of a new beginning. Some mythological assumptions are expressed in Iran and Turkish culture. Nowruz, became a folcloric part of our cultur by celebrations of many Turkish communities from Cenral Asia to the Balkans.

It is difficult to relate Nowruz directly to a religious tradition. Therefore, the members of different religions do not mind to celebrate this day. Hence, Nawruz celebrations continued after the Islam in Turkish culture. The Islamic belief motifs are expressed as well as ancient belief motifs in the assumptions about Nawruz. Nowruz celebrations among Alawi groups in Anatolia were transformed into a religious phenomenon with belief motifs and customary practices for that day. In the Bektashi lodge culture, the poetical Nowruziya, called as “nefes” were written about the day called “Sultan Nowruz“. The preparations that begin before Nowruz, start with the celebrations from the morning of Nowruz and end with the “Nowruz cem ceremony” at the end of the day.

The members of Sheikh Cakir Sultan Holy Lineage in Hisarcık-Kutahya, connected with the Yasawî-Bektashî tradition, also, accept Nowruz as one of the four great commemoration days of the year. They celebrate Nowruz in accordance with their acceptance. In article, the Nowruz celebrations and customary practices determined by the participant-observer technique, will

be dealt and the issues defined here, will be examined in comparison with other Alawi groups reflected in the texts.

Keywords: Islam, Alawîsm-Bektashîsm, Nowruz, Sheikh Cakir Holy Linea, Nowruz customary practices/arqân.

Giriş

Nevruz, Farsça “yeni gün” anlamına gelmektedir. Eski İran kültüründe yeni yılın başlangıcı olarak kutlanmaktadır (Çay, 1993: 5-9). Bugün güneşin Koç burcuna girdiği 21-22 Mart gününe rastlar. Buna göre nevruz, bir taraftan eski yılın çıkışı ve yeni yıla hazırlığı ifade ederken diğer yandan kutlanış tarihini dikkate alarak baharın gelişi, toprağın canlanması ve yeniden hayat bulmasının kutlanmasıdır. Bu şekliyle de tabiatla ilgili inançlar bağlamında bir bahar bayramı olarak kabul edilir. Buna istinaden eski İran kültüründe Keyûmers, Çemşid, Feridûn gibi adlarla ilişkilendirilerek yaklaşık iki haftayı içeren kutlamalar yapılır. Bu kutlamalarda yılın bereketlenmesi için özel yiyecekler (buğday ve mısırın çimlendirilmesi gibi) hazırlanır ve sofralarda yer alır. “S” harfiyle başlayan *yedi çeşit yiyecek* “Heftsin” denilen sofralarda ikram edilir.

Kelimenin Farsça kökenli olması, kutlamaların İran kültüründe önemli bir yeri olmasına rağmen nevruzun Oniki Hayvanlı Türk Takvimi’nde yer alması ve yılın başlangıcı olarak kabul edilmesi Türkler tarafından da çok eskiden beri bilindiğini ve kutlandığını göstermektedir. Nitekim Sultan Melikşah’ın (1072-1092) hazırlattığı Celâlî takviminde yıl nevruzla başlatılır. Oniki Hayvanlı Türk Takvimi de Celâlî takvimi de güneş yılına göre hazırlanmıştır. (Unat, 1988: XV-XVI; Gündüz, 2007: 60). Türk kültüründe nevruz Ergenekon’la özdeşleştirilir. Ergenekon destanında anlatıldığına göre Kök-Türkler düşmanlarıyla yaptığı savaşı kaybedince, sağ kalanlardan bazıları sarp geçitlerden geçip kimsenin ulaşamayacağı bir vadiye sığınırlar. Burada yaklaşık dört yüz yıl kalıp çoğalırlar. Artık vadiye sığamaz hale geldiklerinde, vadiden çıkmak isterler ve bir demircinin tavsiyesiyle dağın demir madeni olan tarafında büyük bir ateş yakıp dağı eriterek vadiden çıkmayı başarırlar. İşte bu çıkış ve yeniden uyanış gününün nevruza rastladığına inanılır. Nevruz

kutlaması yapan Türk boyları nevrüzda örs üzerinde demir döverek Ergenekon'dan çıkışı yeniden yâd ederler (Çay, 1993: 14-18). Nevruz, Selçuklu ve Osmanlı saray çevrelerinde de büyük bir coşkuyla kutlanırdı. Bugüne özel yemekler ve *nevruziye* denilen macunlar yapılırdı. İran kültürüne benzer şekilde “s” harfiyle başlayan yedi yiyecek, su, simit, susam, safran, sarımsak, süt, salep vb. yiyecekler ikram edilip yenilerek şifa olacağına inanılırdı (Noyan, 1995: 186-187; Önal, 2006: 31; Şengül, 2008: 63-64). Azeri, Türkmen, Özbek, Kazak, Kırgız, Tatar, Uygur Türkleri, Anadolu Türkleri ve Balkan Türkleri Nevruz geleneğini canlı olarak günümüze kadar yaşatmışlardır (Oğuz 1996: 302-308, Durbilmez 2019: 181- 189). Ancak modernleşmenin etkisindeki topluluklarda nevrüzla ilgili geleneklerin giderek zayıfladığını söylemek mümkündür.

Türk boyları arasında nevrüz, sadece Ergenekon ile ilgili kabullerle değil, farklı inanç motifleriyle de ilişkilendirilerek kabul edilir. Esasen nevrüz kutlamalarının dini boyutu, tarihte kimi zaman sorgulanmıştır. Nitekim Şeyhülislam Ebussuûd Efendi bir fetvasında bugünün Mecusi âdeti olmadığını, Sultânî, örfî olduğunu eğlence ve şenliklerin dinen bir sakıncasının olmadığını belirtir (Koç, 2005: 47). Ancak kutlamaların zamanla halk arasında bazı dini inanç motifleriyle birlikte benimsenerek yapıla geldiği anlaşılmaktadır.

Bu inanç motiflerinden bazıları şöyledir: Nevruz, dünyanın yaratıldığı gündür. Bugünde Hz. Âdem'in çamuru karıldı ve yaratıldı. Hz. Âdem Hz. Havva ile Arafat'ta bugünde buluştu. Tufandan sonra Hz. Nuh'un toprağa ayak basıp aşure yaptığı gün nevrüz idi. Hz. Yusuf, atıldığı kuyudan nevrüzde kurtarıldı. Hz. Yunus balığın karnından nevrüz günü çıktı. Hz. Mûsa, asasıyla Kızıldeniz'i yararak kabilesini nevrüz günü kurtardı. Hz. Muhammed'e peygamberlik bugünde verildi. Hz. Peygamber Mekke'yi fethedince Kâbe'deki putları nevrüz günü parçaladı. Hz. Ali nevrüz günü doğdu (Önal, 2006: 30). Bu kabullere bakıldığında nevrüzü kutlayan toplulukların bugünün dini bir boyutu olmamasına rağmen mitolojik unsurların yanında peygamberlerle ilgili bazı olguları kolayca bugüne nispet ederek nevrüzü yeni inançlarıyla içselleştirdikleri anlaşılmaktadır. Hz. Ali'yle ilgili

kabullerin ise büyük ölçüde Şîî-Safevî çevrelerden Türkiye Aleviliğine geçtiği söylenebilir.

Anadolu'da nevrüz, Alevî-Bektaşîler için "ölmeden önce ölme"yi simgeler. Günün eşit olması ölüm ve yeniden dirilişe işaret kabul edilir. Bu kabuller velayet önderi Ali'nin doğumuyla ilişkilendirilir. O gün Hz. Ali mevlitleri okunur, Nevruzîyeler söylenir (Soyyer, 2019: 328-329; Kaya, 1993: 403). Noyan (1995: 190-193) ve Kaya'nın (1993: 398-408) anlatımına göre nevrüzla ilgili özel bir erkân söz konusudur. Nevruz Alevî-Bektaşîlerin bayram günüdür. Bugünün önemine binaen eğer Muharrem matemi bugüne rastlarsa öğlene kadar nevrüz erkânı yürütülür, öğleden sonra mateme devam edilir. Nevruz ilgili hazırlık bir gün öncesinden başlar ve gece özel dualar ve virdler okunur. Nevruz günü herkes bayramlıklarını giyip birbirini ziyaret eder. Nevruz sabahı talipler usule uygun olarak meydan evine girerler. Çerağ uyandırılır ve mürşidin duasıyla erkân başlar. Erkân esnasında Nevruzîyeler okunurken ayakta durmak esastır. Erkân esnasında ve sonrasında taliplere süt ikram edilir ve

İnne fi'l-cenneti nehrun mine'l-lebenin/Li-Aliyyin ve Hüseyinin ve Hasanin beyti okunur. Noyan (1995: 193-209) erkân esnasında ve bitiminde okunacak duaları ve Nevruzîyeye örneklerini uzun uzun nakleder.

Şeyh Çakır Sultan Ocağı

Noyan'ın anlatılarından Bektaşî tekke geleneğinde önemli bir yeri olduğu anlaşılan nevrüz günüyle ilgili kutlamalar ve nevrüz erkânı bugün halen yaşayan Alevi-Bektaşî ocaklarında idrak edilmektedir. Bu ocaklardan birisi de Kütahya ili Hisarcık ilçesine bağlı olan Şeyh Çakır köyünde bulunmaktadır. Ocak mensupları arasındaki menkıbevi anlatımlara göre Şeyh Çakır Sultan Hoca Ahmed Yesevî'nin talebesi ve/veya Lokman Parende'nin halifesi, Hacı Bektâş-ı Velî'nin çağdaşı kabul edilir (KK-1, 2017). Aynı bölgede bulunan Karadonlu Can Baba Ocağı'ndaki anlatılarda Şeyh Çakır'ın, kardeşi Ali Baba ile birlikte Hacı Bektaş Velî'nin halifesi oldukları ve onun tarafından bu bölgede görevlendirildikleri kabul edilmektedir (Türkel, 2016: 88-89). Ocakla ilgili arşiv belgelerine göre II. Beyazıt döneminde ailenin dördüncü kuşağının yaşadığı

dikkate alındığında (Güler, 2017: 396) Şeyh Çakır Sultan'ın XIII. yüzyıl sonları XIV. yüzyıl başlarında yaşadığı tahmin edilebilir.

Bugün ocak Şeyh Çakır Sultan soyundan, "Ocakzadeler" sülalesinden gelen mürid/dedeler tarafından yönetilmektedir. Ocağın Hisarcık Şeyhler beldesi, Emet ilçesi Bahatlar köyü, Akçaalan Mahallesi, Eskigediz Beldesi ve Uşak'ta talipleri bulunmaktadır (KK-1, 2017). Şeyh Çakır Ocağı Hacibektaş "Çelebilerine" bağlı ve "Pençe" ekolüne dâhil bir ocaktır.¹ Hacibektaş'tan gelen pirlar, çeşitli zamanlarda yapılan bazı erkânlaradır (KK-1, 2017).

Şeyh Çakır Sultan neslinden gelen 1937 doğumlu M. Akbulut, 1992 yılından itibaren yirmi beş senedir merkez Şeyh Çakır Ocağı ve buna bağlı köy ve beldelerdeki Alevi/Bektaşîlerin dedeliği görevini ifa etmektedir. Şeyh Çakır köyü, Bahatlar köyü, Akçalan mahallesinde kendisine bağlı birçok rehber ve talip bulunmaktadır (KK-1, 2017). Ancak yaşı ve bazı sağlık problemleri nedeniyle 2017 nevruz erkânından itibaren dedeliği aynı aileden N. Aydedeoğlu'na devretmiştir. 1977 tarihinde Uşak'a göç eden N. Aydedeoğlu da Uşak il merkezinde kendi açtığı "Işık Çakır Sultan" adlı cem evinde dedelik vazifesini yürütür. Dedeoğlu'nun, Hisarcık ilçesinin yukarıda adı geçen köylerinin yanında, Uşak, Sandıklı, Çivril, Akhisar ilçelerinde talipleri bulunmaktadır. (KK-2, 2017)

Bu makalede, ocağın erkânından nevruz cemi ve Ocak civarında nevruzla ilgili kutlamalar hakkında bilgi verilecektir. Çalışma, 4872-YL1-17 numaralı SDÜ BAP projesiyle desteklenen Şeyh Çakır Ocağıyla ilgili bir lisansüstü araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmada öncelikle katılımcı/gözlemci metodu uygulandı. 21 Mart 2017 tarihinde ocakta yapılan cem erkânı bizzat katılımı ve teknik destekle tespit edildi ve eldeki kayıtlar daha sonra deşifre edilerek yazılı hale getirildi. Bu veriler yine ocak dedeleriyle yapılan mülakatlarla desteklenerek birleştirildi. Makalede elde

¹ Alevi-Bektaşî geleneğinde "Tarikli" ve "Pençeli" ayrımı erkân sürmeyle ilgili bir farklılıktır. "Tarikli" süreklar büyük ölçüde Kızılbaş Aleviler tarafından yürütülür. "Pençeli" süreklar ise Çelebi Bektaşîler tarafından yürütülür (bkz., Yıldırım, 2010: 49; Soyger, 2019: 426).

edilen veriler güncel Alevi-Bektaşî literatürü de dikkate alınarak aktarılacak ve yorumlanacaktır.

Şeyh Çakır Sultan Ocağında Nevruz Erkânı ve Nevruz Cemi

M. Akbulut'un (KK-1, 2017) verdiği bilgilere göre Şeyh Çakır Ocağında, Nevruz (Doksan Hayrı), Hıdırellez (Hızır-İlyas), Muharrem erkânı ve Güz Birliği (Goca Hayır) olmak üzere her yıl dört büyük cem erkânı düzenlenir. 21 Mart'ta Nevruz erkânı, 6 Mayıs'ta Hıdırellez erkânı, tarla hasatlarının bittiği son baharın başında Güz Birliği (Goca Hayır) erkânı yapılır, Muharrem'de ise mateme girilir. Bu erkânlardan üçünün kadim kültürlerdeki tabiat kültürleriyle ilgili oluşu dikkat çekicidir. Nevruz erkânındaki tespitimize göre canlardan ikrar verecek olanlar bugün hazır olurlar. Bu durum, B. Noyan'ın (1995: 192) Bektaşîlerde ikrarların nevruz erkânında verildiğini ifadeleriyle örtüşmektedir. Bu erkânların dışında Şeyh Çakır Ocağı'nda ve bağlı bulunan yerleşimlerde her hafta perşembeyi cumaya bağlayan gece Muhabbet cemi/Rıza Gecesi (Koldan Kopma cemi) düzenlenir.

Şeyh Çakır Ocağında nevruz, şehirlerdeki tekke kültüründen farklı olarak diğer alışıl gelen cem erkânına benzer hazırlıklarla kutlanmaktadır. Akşam yapılacak cem ile ilgili hazırlıklar gündüzden tamamlanır, cemevi temizlenir, kurbanlar kesilir, yemekler hazırlanır, helva basılır. Erkân ikindi namazından sonra Şeyh Çakır türbesi ziyaretiyle başlar. Köy mezarlığındaki türbede ziyaret esnasında Kur'an okunur, salavât getirilip dualar edilir. Türbenin etrafında üç defa tavaf edilerek ziyaret yapılır.

Akşam namazından sonra ocak talipleri, abdestli, gusüllü bir şekilde adâba uygun olarak cemevinde toplanırlar. Şeyhler köyünde yapılış tarihi bilinmeyen cemevi, dikdörtgen planlı girişin sağında bir aşevi bulunan ahşap bir binadır. Cem salonu, girişin sağ arka tarafı hanımlara ayrılmış; ön tarafta sağ köşede dede postu, sol köşede rehber postu bulunan ortası cemin icra edildiği bir yapıdadır. (Çanlı, 2007: 164). Nevruz dolayısıyla sadece köylüler değil, diğer köylerdeki talipler, şehir merkezine göçen

taliplerden de katılım olduğu için cemevinin oldukça kalabalık olduğu söylenebilir. Akşamı dede, şu gülbankla açar: 2

Bismi Şah Allah Allah Allah! Hayır, hizmetlerimiz kabul ola, muratlarımız hâsıl ola, günahlarımız af ola, gönüllerimiz pak ola, Hak-Muhammed-Ali yardımcımız, gözcümüz, bekçimiz ola Ehl-i Beyt Efendilerimizin, on iki imam efendilerimizin, hizmetleri ve hidayetleri üzerimizde hazır ve nazır ola. Akşamlarımız hayrola, hayırlarımız feth ola, şerlerimiz def ola, münkir münafık mat ola. Şeytanın şerrinden münkirin merdinden uzak ola. Dilde dileğimizi gönülde muradımızı ihsan eyleye, Şah-ı Velayeti darından, didarından şefaatlerinden ayırt eylemeye. Hacı Bektâş-ı Velî Efendimizin ruhaniyeti rehberimiz ola. Dolumuzu dolu, gözümüzü kani eyleye. Işık Çakır Sultan kazamıza kalkan, belamıza gözcü ola. Sancağının, bayrağının altında, güde, gözete, dergâh divanına kayıt eyleye. Dert verip derman aratmaya, namerde muhtaç eylemeye. Münkir münafığa dalatmaya. Evlerimiz ocaklarımız şen mamur ola. Dârımızı divanımızı, namazımızı niyazımızı Cemalullahtan ayırt eylemeye. On iki imam katarına nail eyleye. Destimiz derman, küfrümüz iman, yardımcımız olsun Oniki imam. On iki imam katarından didârandan şefaatlerinden ayırt eylemeye. Secde eden başlarımız ağrı, acı, görmeye. Gerçeğe Hü! Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!”

136

Bu duaya benzerliği bulunan farklı bir ifade ile:

...Nur-i Nebi, Kerem-i Ali, Pirimiz Hünkârımız Hacı Bektâş-ı Velî, ceddimiz Şeyh Çakır Sultan, Beyce Sultan Erenleri güde, gözete, sancağının altında cem olmayı nasip eyleye. Yuh Münkire, lanet Yezide, rahmet müminlere,

de denilir. (KK-3, 2017).

Lokmadan önce çay ikramında bulunulur. Çayı dağıtacak kişi edeple çay tepsisi elinde dedenin önüne gelir. Dede ikram için şu duayı verir:

Elhamdülillah lokmalarımız kabul ola, muratlarımız hâsıl ola, gönüllerimiz pak ola. Hak-Muhammed-Ali bereketini arttıra, gittiği yerlerde gam kasavet görmeye. Hizmet sahipleri, hizmetlerinden şefaat bula. Evleriniz ocaklarınız şen mamur ola. Lokma başına bin bir hasenat yazıla. Elleriniz, kollarınız, bedenleriniz, ağrı, acı görmeye. Gerçeğe Hü! Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!

Cem salonuna sofralar kurularak lokma ikramı yapılır. Dede yemek öncesinde ve yemek bittikten sonra sofraya duası yapar.

² Nevruz erkânı Niyazi Aydedeoğlu dede tarafından yürütülmüştür.

Talipler edebe uygun olarak dua esnasında iki elin baş ve işaret parmaklarıyla sofrayı tutarlar. Yemekte önce yapılan dua şöyledir:

Bismi Şah Allah Allah Allah Allah! Elhamdülillah Elhamdülillah Elhamdülillah. Evvel Allah diyelim. Kadim Allah diyelim. Geldi Hak sofrası ya Şah diyelim. Hak versin biz yiyelim. Erenler keremine gerçeğe Hü. Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!

Yemekten sonra ise şu dua yapılır:

Elhamdülillah Elhamdülillah Elhamdülillah. Elhamdülillahi'llezi et'amenâ ve seğânâ ve ce'alenâ mine'l-müslimîn. Nimet-i celilullah bereket-i Halilullah şefaât ya Rasülullah. Bu bitti ganisi gele. Hak bereketini artıra. Yiyenlere nur ola. Pişirip kotaran getirip götürene Hak erenler yardımcı ola. Gittiği yerlerde gam kasavet görmeye. Hizmet sahipleri, hizmetlerinden şefaât bula. Evleriniz ocaklarını şen mamur ola. Lokma başına bin bir hasenat yazıla. Bir lokmamız bin bir belayı def' eyleye. Hak, dilde dileğimizi gönülde muradımızı ihsan eyleye. Lokma hakkına, evliya keremine, cömertler demine gerçeğe Hü. Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!

Sofralar toplanıp meydan nevrüz erkânı için hazırlanır.

Cem erkânı helallik ve rızalık alma ile başlar. Dede:

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla! Canlar elimiz erde, gözümüz yerde, özümüz darda, Hak Muhammed Ali yolunda, Oniki imam katarında, pîrin huzurunda cemimizde dargın, kırgın, küs olan var mı?"

Diye, üç defa sorar ve her defasında taliplerden "Eyvallah" diye olumlu cevabı aldıktan sonra yine üç defa "Hepiniz hakkınızı helal eder misiniz" diyerek helallik alır ve herkesin niyaz etmesini ister.

Sonra vaaz ve nasihat faslına geçilir. Takip ettiğimiz erkânda, Allah'a hamd Rasülüne salavat, on iki imama dua ve niyaz ile başlayan sohbetinde dede nevrüzden önce Alevi-İslam geleneğindeki Şubat oruçlarından, Hızır oruçlarından bahsetti. Buna göre Şubat'ın 13-14-15'inde üç gün Hızır'ın hürmetine oruç tutulması gerekir. Alevi-İslam geleneğinde Hızır ve İlyas'ın yeri çok büyüktür. Çünkü onlar yola düşenlerin, darda kalanların yardımcılarıdır. Bu oruçları Hızır'ın hatırına tutma sebebini ise dede özetle şöyle açıkladı: Hz. Hasan efendimiz çocukken bir gün hastalanır. Rasülullah'a haber verirler. O da hastalığın şifası için adak adanmasını ister. Hz. Ali fakir olduğu için oruç adar ve Fatıma anamızla birlikte üç gün oruç tutarlar. Ancak oruç günleri akşam iftar edeceklerinde birinci gün yetim, ikinci gün esir,

üçüncü gün de miskin gelip ihtiyaç içinde olduklarını söyleyerek bir şeyler isterler. Fatıma anamız iftar için hazırladığı yiyeceği bu yetim, esir ve miskine verir. Kendileri sadece su ile iftar ederek oruçlarına devam ederler. Üçüncü günün sonunda Rasülüllah'ın huzuruna çıkarlar. Rasülüllah durumu bilmektedir ve onlara yetim, esir ve miskin kılığında evlerine gelenin Hızır olduğunu haber verir.

“Onlar, kendileri sevip istedikleri halde yetime, miskine ve esire yemek verirler. (Ve şöyle derler:) ‘Biz sizi Allah rızâsı için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz’”

İnsan 76/8-9. ayetler bunun üzerine nazil olur.

Dede daha sonra günün önemine binaen nevruzdan bahsetti. 21 Mart nevruzun yeni gün anlamında Farsça bir kelime olduğunu baharın gelişini müjdelediğini ve yeniden uyanışın başlangıcı olduğunu belirttikten sonra sırasıyla nevruzun:

1. Hz. Muhammed'e peygamberliğin verildiği gün olduğunu,

2. Hz. Ali'nin doğum günü olduğunu,

3. Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın evlendiği gün olduğunu,

4. Hz. Ali'nin Gadîr-i Hum'da Hz. Peygamber tarafından vasi ilan edildiği gün olduğunu,

5. Hacı Bektâş-ı Velî'nin Anadolu'ya geldiği gün olduğunu, özellikle Hz. Ali'nin doğum gününün Hz. Peygamber'in kutlu doğumu gibi kutlanması gerektiğini, bugünün Aleviler için bayram olduğunu belirtti.

Dede sohbetine Hz. Ali'nin sırlı, mucizevi doğum gününü detaylı olarak anlatarak devam etti. Buna göre Hz. Ali'nin annesi Esed kızı Fatıma, hamile iken Kâ'be'ye gidip putlara tapınmak istediğinde karnındaki bebek tepinerek buna müsaade etmez. Bir rivayete göre ise o, karnındaki bebeğiyle konuşurdu. Yine bir gün Fatıma anamız (Esed kızı) Kâ'be'de iken doğum sancıları tutar, Kâbe'nin duvarı yarılr, içeri girer, üç gün sır olur. Kâ'be'de doğum, Hz. Peygamber de dâhil başka hiç kimseye değil, sadece İmam Ali'ye nasip olmuştur. Bir rivayete göre doğumu melekler yaptırmış, bir rivayete göre, Havva anamız, Meryem anamız, Firavun'un hanımı

Asiye anamız doğumu yaptırmıştır. Doğrusunu Allah bilir. Esed kızı Fatıma dört gün sonra elinde bebek ile çıkagelir.

Fatıma anamız kucığında çocuk ile Hz. Peygamber'e gelir. Dede Necm suresi ilk ayetlerini metin ve meal olarak okuyarak³ Hz. Peygamber'in her sözünün vahiy olduğunu bebeğin adının da Allah tarafından Cebrâil (as) vasıtasıyla kendisine bildirildiğini ifade ederek çocuğun adının "Ali" olarak Allah tarafından konulduğunu açıkladı. Aydedeoğlu bunu, dualardaki "aliyyü'l-azîm" ifadesiyle "yüce Allah"ı andığımızı belirterek: "Allah'ımızın bir adı Ali'dir. Bir adı da Veli'dir. Allah kendi "Ali" ismini Hz. Ali'ye verdi." şeklinde ifade etti. Yine dede, Allah'ın: "Muhammed (as) ve İmam Ali Efendimizi kendi öz nurumdan yarattım" buyurduğunu nakletti.

Bebeğin ilk yıkanması bizzat Rasûlullah (as) tarafından yapılır. Bu esnada çocuk sağa sola dönerek ona zahmet vermez. Bunun üzerine Rasûlullah (as) kendisi ölünce de Ali'nin kendisini yıkayacağını ona zahmet vermeyeceğini haber verir. Daha sonraki yıllarda İmam Ali'nin babası Ebû Talib fakir düşünce Peygamberimiz Ali'yi kendi evine alır. Onu kendisi terbiye eder, yetiştirir. İmam Ali Peygamberin ahlakıyla ahlaklanmış, Peygamberin ilmiyle bilgilenmiştir. Peygamberden sonra insanların en âlimi hiç şüphesiz imam Ali'dir. Nitekim imam Ali "Ene Kur'ânun nâtık, ben konuşan Kur'an'ım" diyerek Kur'an konusunda her şeyi bildiğini açıklamıştır. Yine Ali Efendimiz Peygamberin omuzlarına çıkarak Kâ'be'deki putları kırıp, temizlemiştir.

Dede sohbetine, bu anlatılardan çıkarılacak derslerle devam ederek bu kutlu yolun zorlu bir yol olduğunu, Hz. Muhammed'den itibaren İmam Mehdi'ye kadar bütün Ehli beytin şehit olarak öldüğünü, yola sahip çıkılması gerektiğini, bu yolun fırka-i nâciye yolu, kurtuluşa erenlerin yolu, Nuh'un sefinesine binenlerin yolu olduğunu vurguladı. Bu yolun birinci şartının Kur'an-ı Kerim'e uymak, Allah'ın farzlarına riayet etmek olduğunu; ikinci şartın Allah Rasûlü'nün yoluna, sünnetlere uymak olduğunu; bunun ise

³ Ayetlerin meâli şöyledir: "O, kişisel arzularına göre konuşmaz. Konuştukları vahiydir." (Necm 53/3-4).

Peygamberin bütün yaşantısıyla örnek almakla mümkün olduğunu ifade etti. Yine “Ey Ehli beyt! Allah sizden kötülüğü giderip sizleri tertemiz kılmak ister” Ahzâb 33/33. ayete istinaden Peygamberin Ehli beytinin de örnek alınması ve şefaatlerine nail olunması gerektiğini ifade ederek Ehli beytin Hz. Muhammed, Hz. Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den ibaret beş kişi olduğunu, altıncı kişinin olmadığını söyledi. “Deki: ‘Sizden akrabaya sevgi duymanızdan başka bir iyilik istemiyorum’. Kim gayret edip bu iyiliği gerçekleştirirse ona daha büyük güzellikler bahşederiz.” Şûrâ, 42/23. ayete istinaden ehli beyti sevmenin farz olduğunu belirtti.

Dede sohbetine nevruz erkânına geçiş bağlamında aşağıdaki kıtayı okuyup cemin önemine işaret ederek devam etti:

Sevgi muhabbet kaynar yanan ocağımızda
Bülbüller şevke gelir dost açan bağımızda
Kinler, nefretler yok olur aşk ile meydanımızda
Arslanlar ve ceylanlar dost olur kucağımızda

Bu mısraların eşitliğe, zıtların eşitliğine, kadın erkek eşitliğine, cemde herkesin birbiriyle bacı kardeş gibi olduklarına işaret olduğu vurgulanarak cemde herkesin can olduğu ve eşit olduğu, kırklar ceminde de 23 erkek 17 kadını bir can olduğu dile getirdi.

Sohbetten sonra cem erkânına geçilir. Erkân, dedenin Âyet el-Kürsî (Bakara 2/187. ayet) okumasıyla başlar. Ardından dede salât ve selamlama yapar:

“Esirgeyen bağışlayan Yüce Allah’ımızın adıyla.
Salât ve selam sana olsun ya Rasûlallah.
Salât ve selam sana olsun ya Haticete'l-Kübrâ.
Salât ve selam sana olsun ya Ali el-Mürtezâ.
Salât ve selam sana olsun ya Fatimate'z-Zehrâ.
Salât ve selam sana olsun ya İmam Hasanu'l-Müctebâ.
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Hüseyin-i Deşt-i Kerbelâ.
Salât ve selam sana olsun ya İmam Zeynel Abidîn.
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Muhammed Bâkir.
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Ca'fer es-Sâdık.
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Mûsa Kâzım.
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Ali Rızâ,
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Muhammed Tâki.
Salât ve selam sana olsun ya İmam Ali en-Nâki.
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Hasanü'l-Askerî.
Salât ve selam sana olsun ya İmam-ı Muhammed el-Mehdî.

Evvel başta Muhammed Mustafa'ya salavat." der.

Hep birlikte "Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ ehli ve ehli beytihi Muhammed" diyerek salavat getirilir. Sonra dede şu düvâzdehle devam eder:

"Gece gündüz hata etmektir işimiz, gücümüz.
Tövbe günahlarımıza estağfurullah (üç defa).
Muhammed Ali'ye bağlıdır başımız
Tövbe günahlarımıza estağfurullah (üç defa).

İmam Hasan ile İmam Hüseyin nur içinde nur ise,
İmam Zeynel Abidîn sır içinde sır ise,
Eğer özümüzde benlik, kibir var ise,
Tövbe günahlarımıza estağfurullah (üç defa).

Muhammed Bâkır izinden çıkmamak,
İmam Ca'fer-i Sâdık'tan yüzleri kırmamak,
Var mı sanırsın hatırlar yıkmak,
Tövbe günahlarımıza estağfurullah (üç defa).

Benim Seyyid'im Mûsa-i Kâzım,
İmam Rızâ'ya bağlıdır özüm.
Ya Ali! Keremkânsın eksik noksan bizim.
Cem'î günahlarımıza tövbe estağfurullah (üç defa).

Muhammed Tâki, el ele varalım Şaha,
Ya Ali! Sen emekleri vermezsin za'ya,
Bizim ettiğimiz kem kör belaya
Tövbe estağfurullah (üç defa).

Hasanü'l Askeri'nin bülbülleri öter.
Mehdi kalbimizin gamını ata.
Ezelden ettiğimiz gova⁴ gıybete.
Tövbe estağfurullah (üç defa).

Elimizle, dilimizle, belimizle, gözümüzle, sözümüzle, bilerek,
bilmeyerek yaptığımız bütün günahlara, tövbe estağfurullah,
tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah. Estağfurullah el-azîm
min külli zenbin ve etûbü ileyk. Estağfurullah el-azîm min külli
zenbin ve etûbü ileyk. Estağfurullah ellezî lâ ilâhe illâ hü, el-
hayyu'l-kayyûmu ve etûbü ileyk ve nes'elühü't-tevbete ve'l-
mağfirete ve'l-hidâyete lenâ innehû hüve't-tevvâbü'r-rahîm.

⁴ G(k)ov: Arkadan çekiştirme, yerme, gıybet, nemime demektir.

Esirgeyen bağışlayan yüce Allah'ın adıyla. Âmentü billah ve bi-mâ câe min 'indillâh. Âmentü billah ve bi-mâ câe min 'indi rasulillâh. Âmentü billahi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusulihî ve'l-yevmi'l-âhiri ve bi'l-kaderi hayrihi ve hayrihi min Allâhi Teâlâ ve'l-ba'sü ba'de'l-mevt hakkun. Eşhedü en lâ ilâhe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve rasulüh (Şehadet kelimesi topluca üç defa tekrar edilir)"

"Amentü duası" olarak bilinen kısmın Türkçesi dedenin önderliğinde bütün taliplerle birlikte tekrar okunur. Tevbe faslına devam edilerek tecdîd-i iman ve nikâh duası şöyle okunur:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahümme innî ürîdü en üceddide imânen ve'n-nikâhan bi-kavlihi lâ ilâhe illâllâh Muhammedü'r-rasulüllâh Aliyyün veliyyullah, Velyyün aliyyullah, mürşid-i kamilullah mürşidler katarından, didarından şefaatlerinden ayırma ya Rabbi! Ya Allah.

Sonra tecdîd-i iman ve nikâh duasının Türkçesi dedenin önderliğinde bütün taliplerle birlikte tekrar okundu. Sonra dede Uhud'da Hz. Peygamber'in İmam Ali'yi çağırdığı Nâd-ı Ali duasını okudu:

Bismi Şâh! Nâdu Aliyyen, mazharu'l-acâib teciduhu 'avnen leke fi'n-nevâib. Küllü hemmin ve ğammin se-yencelfi. Ve bi-nûr-i azamatike ya Allah! Ve bi-nûr-i azamatike ya Allah! Ve bi-nûr-i azamatike ya Allah! Ve bi-nûr-i nübüvvetike ya Muhammed! Ve bi-nûr-i nübüvvetike ya Muhammed! Ve bi-nûr-i nübüvvetike ya Muhammed! Ve bi-nûr-i velâyetike ya Ali! Ve bi-nûr-i velâyetike ya Ali! Ve bi-nûr-i velâyetike ya Ali! Edriknâ, edriknâ, edriknâ.⁵

Edriknâ ya Fatimate'z-Zehra! Edriknâ ya Fatimate'z-Zehra!
Edriknâ ya Fatimate'z-Zehra!

Edriknâ ya İmam Hasanü'l-Müctebâ! Edriknâ ya İmam Hasanü'l-Müctebâ! Edriknâ ya İmam Hasane'l-Müctebâ!

Edriknâ ya İmam Hüseyini deşt-i Kerbelâ! Edriknâ ya İmam Hüseyini deşt-i Kerbelâ! Edriknâ ya İmam Hüseyini deşt-i Kerbelâ!

⁵ Noyan, (1995: 339-340) bu duânın Bektaşilerde sabah ve akşam dualarında okunduğunu belirtir.

Anlamı: Allah'ın kudret eseri olan kerametlerin zuhur ettiği Ali'yi çağır. Vekillerin arasında onu yardımcı bulursun. Bütün dert ve üzüntüler ey Allah'ım Sen'in azametinle; ey Muhammed senin nübüvvetinle ve ey Ali, senin vilâyetinle açılır ve aydınlığa dönüşür. Halimi değiştiren O'dur. Ey Ali bana yetiş (üç defa)."

Edriknâ, edriknâ, edriknâ. Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ zülfikâr. Lâ gazâ illâ gazâ el-Mürtezâ bi'l-irtizâ.

Başımıza her ne kaza, bela musibet gelecek olursa def' eyle ya Perverdigâr. Yezidinin boynundan gitmesin tîğ ile teber. Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ zülfikâr. Nasrun minallahi ve fethun karîb ve beşşiri'l-mü'minîne ya Allah ya Muhammed ya Ali! Dilde dileğimizi gönülde muradımızı ihsan eyleye.

Dedenin önderliğinde bütün taliplerle birlikte Fatıha suresinin Türkçesi okunduktan sonra sırasıyla İhlas, Felak ve Nas sureleri meali ile birlikte okunur. Sure aralarında "Allahümme salli 'alâ seyyidina Muhammedin nebiyyin ümmiyyi ve 'alâ âlihi ve sahbihi ve sellim." Diyerek salavât getirilir. Dede "Amenerrasulü" diye bilinen Bakara suresinin son iki ayetini okur ve kısa bir dua ile Fatıha der.

Bundan sonra nevrüz ceminin diğer erkânlarına geçilir. Elinde üç dallı asası belinde tîğ-bendi/ gayret kuşağını ile gözcü meydanın hazır olduğunu haber verdikten sonra bağdaş kurulu sağ el sol elin üzerine konur ayak bağında birleşir dede yeni fasıla başlarken şu duayı okur:

"Bismi Şah, Allah Allah! Allah Allah! Dualarımız kabul ola, muratlarımız hâsil ola, günahlarımız af ola, gönüllerimiz pak ola, Hak-Muhammed-Ali yardımcımız, gözcümüz, bekçimiz ola Ehl-i Beyt Efendilerimizin, on iki imam efendilerimizin, himmetleri ve hidayetleri üzerimizde hazır ve nazır ola. Akşamlarımız hayrola, hayırlarımız feth ola, şerlerimiz def ola, münkir münafık mat ola. Şeytanın şerrinden münkirin merdinden uzak ola. Dilde dileğimizi gönülde muradımızı ihsan eyleye, cemlerimizi kaim ibadetlerimiz daim eyleye. Şâh-ı Velayeti dârından, didârından şefaatlere ayırt eylemeye. Hacı Bektâş-ı Velî Efendimizin ruhaniyeti rehberimiz ola. Dolumuzu dolu, gönlümüzü gani eyleye. Işık Çakır Sultan kazamıza kalkan, belamıza gözcü ola. Sancağının, bayrağının altında, güde, gözete, dergâh divanına kayıt eyleye. Dert verip derman aratmaya, namerde muhtaç eylemeye. Münkir münafığa dalatmaya. Evlerimiz ocaklarımız şen mamur ola. Dârımızı divanımızı, namazımızı niyazımızı Cemalullahtan ayırt eylemeye. On iki imam katarına nail eyleye. Destimiz derman, küfrümüz iman, yardımcımız olsun On iki imam. On iki imam katarından didârından şefaatlere ayırt eylemeye. Secde eden başlarımız ağrı, acı, görmeye. Gerçeğe Hü! Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!"

Hanım ferrâş, Selmân-ı Pâk'ı temsilen cem meydanında manevi temizlik yapar. Ferrâş:

Bismi Şah, Allah Allah! Allah Allah! Biz üç bacıyız, gürûhu Nâci'yiz, Hakk'a duacıyız, Kırklar ceminde süpürgeciyiz. Süpürgeci Selman, kör olsun Mervan, mülkü Süleyman, ahiri ahir zaman, gerçeğe Hü! Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!

diyerek sembolik olarak yere üç defa süpürge çalar. Ardından,

Kerbela şehitleri için gözlerimiz kanlı yaştır. Azap olsun ol Yezide. Kırklar içinde Pirimiz Seyyid Ferrâştır. Bu cemde bizi toplayan Pîrimiz Hacı Bektâş'tır. Ber cemali Muhammed, kemali İmam Hasan, İmam Hüseyin, Ehl-i Beyt'e salavât, gerçeğe Hü!

deyip ayakta bekler ve dede ferrâşın hizmetinin kabulü için kısa bir dua yapar:

Bismi şah Allah Allah! Hayır hizmetleriniz kabul ola, muradlarınız hâsıl ola, gönülleriniz pak ola. Hak-Muhammed-Ali yardımcınız, gözcünüz, bekçiniz ola. Selmân-ı Ferrâş Efendilerimizin himmetleri ve hidayetleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Dilde dileğimizi gönülde muradımızı ihsan eyleye. Hizmetiniz hak yüzümüz pak ola gerçeğe hü! Ya Allah ya Muhammed ya Ali!

Ferrâş niyaz ederek çekildikten sonra çerâğ uyandırma/mum yakma aşamasına gelinir. Cemevinde kullanılan çerâğ üç budaklı mermer bir şamdandır. Ayrıca raflarda üç budaklı ahşap şamdanlar da bulunmaktadır. Çerâğcı mumu uyandırırken: "Seyyid-i Sadât, hallel-i müşkilât, halife-i mucizât, fahri âlem Muhammed Mustafa'ya verelim candan salavât." der. Hep birlikte salavât getirilir. Bu, tüm muhtarlar uyandırılırken tekrarlanır. Çerâğcı elinde şamdanla niyaza kalkar, dede ve talipler ayağa kalkıp niyaz durumunda dururlar. Âşık/zâkir tarafından saz eşliğinde Hatâyî'den çerâğ düvâzdehi söylenir.

Hata ettim Hüdâ yaktı delili
Muhammed Mustafâ yaktı delili

Ol Âl-i abâdan Haydâr-ı Kerrâr
Aliyel Mürtezâ yaktı delili

Haticetü'l-Kübrâ Fatımatî'z-Zehrâ
Ol Hayru'n-nisâ yaktı delili

İmam Hasan aşkına girdim meydana

Hüseyin-i Kerbelâ yaktı delili

İmam Zeynel İmam Bâkır u Ca'fer
Kâzım-ı Mûsa Rızâ yaktı delili

Muhammed Tâki'yle hem Ali Nâki
Hasanu'l-Askerî yaktı delili

Muhammed Mehdi ol sâhib-i zaman
Eşiğinde âyet yaktı delili

Bilirim günahım haddi aşuktur
Hünkâr-ı evliyâ yaktı delili

On iki imamdır bu nur Hatâyî
Şîr-i Yezdân Ali yaktı delili

Talipler, "Allah Allah" diyerek düvâzdehe eşlik ederler. Çerâğçı şamdanı dedeye yakın tutar. Dede, besmele çekip Nur Suresi 24/35. ayeti⁶ okur, "nûrun 'alâ nur" bölümü üç defa okur. Her defasında çerâğa doğru üfler. Sonra dede şu duayı verir:

Esirgeyen bağışlayan Yüce Allah'ımızın adıyla. Bismi Şah, Allah
Allah! Allah Allah!

Çerâğımız yansın yakılsın, Yaratan'ın nuru aşkına.

Çerâğımız yansın yakılsın, Peygamberlerin nuru aşkına.

Çerâğımız yansın yakılsın, velâyetin nuru aşkına.

Çerâğımız yansın yakılsın, Ehl-i beyt'in nuru aşkına.

Çerâğımız yansın yakılsın, oniki imamların nuru aşkına.

Çerâğımız yansın yakılsın, yolumuzun aydınlığı aşkına.

Çün çerâğı uyandırdık, ol Hûda'nın aşkına, Seyyidü'l-Kevneyn
Muhammed Mustafa'nın aşkına.

Sâkiyi Kevser Aliyel-Mürteza'nın aşkına, hem Hatice hem Fatıma
Hayru'n-nisa'nın aşkına.

Şah Hasan Hulki rıza ve Şah Hüseyin Kerbela, ol İmam Zeynel
Âbâ'nın aşkına,

⁶ Ayetin meali şöyledir: "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanusta sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nispet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu) nur üstüne nurdur. Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir." (Nur 24/35).

Muhammed Bâkır, ol Dest-i pâk İmam Ca'fer es-Sâdık, İmam-ı ehlü'l-lüma'nın aşkına,
Mûsa-i Kâzım İmam-ı şeref-i zât ehl-i Hakkın aşkına, hem Ali-yi Rıza ol sübyanın aşkına,
Şâh-ı Tâki ve Nâki, ol Hasan'ül-Askeri, ol Muhammed Mehdi şahit divanın aşkına.
Aşığına dek yanan yakılan aşıkârın aşkına, gerçeğe Hü! Ya Allah!
Ya Muhammed! Ya Ali!"

Şamdan meydanda dedenin önüne uygun şekilde bırakılır.

Sonra saka suyunun hayırlanması ve dağıtılmasına geçilir. Yaşlı hasta ve engelliler hariç, dede dâhil herkes ayağa kalkıp niyaz durumunda dururlar. Sâki elinde su dolu sûrahi ile meydana girer. Niyaz durumunda temenni ettikten sonra edebe uygun olarak üç adım atıp İhlas suresini okur. Sonra hep birlikte tekbir getirilir. Sonra yine üç adım atıp İhlas suresini okur. Sonra hep birlikte tekbir getirilir. Sonra yine üç adım atıp İhlas suresini okur. Sonra hep birlikte tekbir getirilir. Mürşid'in önüne gelir. Âşık/zakirle birlikte bütün taliplerin iştirakiyle Hz. Hüseyin ve Kerbela şehitleri için şu mersiyeyi okur ve gözyaşı dökülür.

146

Bugün matem günü geldi
Ah Hasan'im, vah Hüseyin'im
Senin derdin bağrım deldi
Ah Hasan'im, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Kerbela'nın önü yazı
Yüreğimden çıkmaz sızı
Yezidler mi kırdı bizi
Ah Hasan'im, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Bizimle gelenler gelsin
Serini meydana koysun
Hüseyin'le şehit olsun
Ah Hasan'im, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş, şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Kerbela'nın yazıları
Şehit düştü gazileri

Fatma Ana kuzuları
Ah Hasan'ım, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Esti deli poyraz esti
Kafir Mervan bizi bastı
Hüseyin'in başını kesti
Ah Hasan'ım, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Kerbela'nın önü düzdür
Geceler bana gündüzdür
Şah, Kerbela'da yalnızdır
Ah Hasan'ım, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Gökteki yıldız paralandı
Şehriban Ana aralandı
Şah Hüseyin yaralandı
Ah Hasan'ım, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

İmam Hüseyin attan düştü
Kafir gelip kanın içti
Atı Medine'ye kaçtı
Ah Hasan'ım, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Bir su verin masum cana
Yezit içti kana kana
Fatma Ana yana yana
Ah Hasan'ım, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân
Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Kerbela'nın önü yonca
Yonca çıkmış yol boyunca
Şah Hatâyî'm katarınca
Ah Hasan'ım, vah Hüseyin'im
Şehit olmuş şâh-ı merdân

Şah Hüseyin'im, vah Hüseyin'im

Dede:

“Selam olsun İmam Hüseyin'e, rahmet olsun İmam Hüseyin'e, lanet olsun Yezid'e. Bismi Şah, Esirgeyen bağışlayan Yüce Allah'ımızın adıyla. Allah, Allah. Dârımızı, divanımızı, namazımızı, niyazımızı Cemalullah'tan ayırt eylemeye. On iki imam katarına nail eyleye. Dâr çeken, didâr gören, cehennem azabı görmeye. Evlerimiz ocaklarımız şen mamur ola. Secde eden başlarımız ağrı acı görmeye. Gerçeğe Hü! Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!”

dedikten sonra herkes oturur. Mürşid sakinin elindeki sürahiyi tutarak hayırlar. Önce, “Ve nünezzilü mine'l-Kur'âni mâ hüve şifâun ve rahmetün li'l-mü'minîn. Velâ yezîdü'z-zâlimîne illâ hasârâ” İsra 17/82. ayetini üç defa okur. Her seferinde su kabına doğru üfler. Sonra:

“Esirgeyen bağışlayan Yüce Allah'ımızın adıyla. Bismi Şah Allah, Allah! Allah Allah! Can-u baştan geçtik biz Şah Hüseyin aşkına. Kerbela'yı deşt-i Kanber ser verenler aşkına. Gözümün yaşını sefil ettik, oniki imam aşkına. Kerbela'da 'su su su' diyenler aşkına. Sakahum ya İmam Hüseyin! (üç defa). Selamullah ya İmam Hüseyin! (üç defa). Rahmetullah ya İmam Hüseyin! (üç defa). Cennet mekân ya İmam Hüseyin! (üç defa). Kıl şefaât ya İmam Hüseyin! (üç defa). Yuh münkire lanet olsun Yezid'e, rahmet olsun mü'mine. 'Sakâhum Rabbehum şerâben tahûran' ola. Kırkların ezdiği engürân ola. Dertlere deva, gönüllere iman, hastalara şifa ola. Gerçeğe Hü! Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” der.

Saka suyu, hazır edilen diğer sularla çoğaltarak tepsiye dizilmiş bardaklara doldurulur. Sakacı tepsinin bir ucundan dede de diğer ucundan tutar. Sâki:

Aşk olsun içenlere, rahmet göçenlere, yuh münkire lanet Yezide çıksın iki gözü de Hü.
Ben demedim, Hak buyurdu
Bunu senin şanına,
Arafat'ta kurban kessen
Kel düşer kurbanına.

Gel ey bade seni,
Vermeyiz yâde seni
Münafıklar ne bilsin
Mü'min olanlar tada seni.

gülbankını okumaya başlar. Üçüncü tekrarından sonra saka suyu dededen başlayarak sırayla rehber, zakir ve diğer büyüklere ve taliplere sunulur. Sâki, sunum esnasında gülbankı tekrarlamaya devam eder. Sonra şu mersiyeleri söyler:

Kerbelâ'da esen yeller
Ağlar Hüseyin aşkına
Kerbelâ'da esen yeller
Ağlar Hüseyin aşkına

Fatma Sakine Zeynep
Saçlarını yoldular hep
Atası Ali Muhammed
Ağlar Hüseyin aşkına

Fatma anam döker yaşı
Kesidi Hüseyin'in başı
Kerbelâ'nın kurdu kuşu
Ağlar Hüseyin aşkına

Hasan'a sundular ağı
Yusuf'u sakladı kuyu
Akıp giden Fırat suyu
Ağlar Hüseyin aşkına

Gül Bacı'yım düştüm dara
Bakın sonsuz kanlara
Ehli beyt giymiş kara
Ağlar Hüseyin aşkına

Bugün matem günü geldi
Yandık n'olur bir yudum su
Senin derdin bizi aldı
Yandık n'olur bir yudum su

Esti deli poyraz esti
Şimr gelip bizi bastı
Hüseyin'in başın kesti
Yandık n'olur bir yudum su

Bir su verin masum cana
Yezid içti kana kana
Fatma anam yana yana
Yandık n'olur bir yudum su

Seninle gelenler gelsin
Serini meydana koysun
Hüseyin'le şehit olsun
Yandık n'olur bir yudum su

Kerbelâ'nın yolu düzdür
Geceleri hep gündüzdür
Hüseyin'im yalnızdır
Yandık n'olur bir yudum su

Kerbelâ'da biter yonca
Boyu uzun beli ince
Şah Hatâyî katarınca
Yandık n'olur bir yudum su

Saka suyunun dağıtımı sona erince Rehber şu duayı eder:

Bismi Şâh Allah Allah! Allah Allah! Can-ı baştan geçmişiz biz
erenler aşkına. Can gözüyle dem be dem Hakkı görenler aşkına.
Kerbelâ'da deşt-i gamda can verenler aşkına. Şol Yezid'in elinden
susuz kalanlar aşkına. Göz yaşını sebil ederim canlar Şah Hüseyin
aşkına. Ber cemâl-i Muhammed kemâl-i Hasan Hüseyin Ali
Rahman'a salavât.

Bismi Şâh Allah Allah! Allah Allah! Aşıkların sadıkların muradları
hâsıl ola. Söyleyen dilleri solmaya bülbül ola. On iki imam on dört
masum-ı pâk Hak erenlerinin himmetleri üzerimize ola. Dil bizden
lütuf Hazret-i Pîrden, dua bizden kabulü yüce Allah'tan ola.
Erenler keremine gerçekler demine gerçeğe hü. Ya Allah ya
Muhammed ya Ali.

Bundan sonra taliplerden adakları olanlar veya ikram
getirenlerin ikramlarının dağıtılmasına geçilir. Bu ikramlara
“niyaz lokması” da denir. Lokma sahipleri meydanda dedenin
önünde ayakta toplanır. Dede lokmaları hayırlayıp şu duayı verir:

Bismi Şâh Allah Allah! Allah Allah!
Ey kadehi bade seni, vermeyiz yâde seni, münkirlerin ne hakkı
var, kıymetini bilen tada seni.
Can lokması canana, geldi girdi meydana, yolumuz gider on iki
imama.

Sekâhum Rabbehüm şerâben tahûran ola. Kırkların ezdiği
engürân ola. Dertlere deva gönüllere iman hastalara şifa ola.
Lokmalarımız kabul ola. Muradlarımız hâsıl ola. Hak Muhammed
Ali bereketini artıra. Gittiği yerler gam kasavet görmeye. Hizmet
sahipleri hizmetlerinden şefaata bula. Evleriniz, ocaklarınız şen
mamur ola. Lokma başına bin bir hasenât yazıla. Bir lokma bin bir
belanızı def eyleye. Ellerinizi, kollarınızı, bedenlerinizin ağrı acı

görmeye. Lokma hakkına, evliya keremine cömertler demine gerçeğe hü. Ya Allah ya Muhammed ya Ali.

Lokmalar taliplere dağıtılır ve birlikte yenilir. Sonra rehber lokma duasını yapar:

Bismi Şâh Allah Allah! Allah Allah! Hayırlarınız hizmetleriniz lokmalarınız kabul ola. Evleriniz ocaklarınız şen ola. Dağıtmış olduğunuz lokmalar öbür âlemde cennet ta'aminin karşılığına gele. Dağıtmış olduğunuz lokmalar hanelerinizden gelmişlerin geçmişlerin ruhlarına vara. Dil bizden lütuf Hazret-i Pîrden, dua bizden kabulü yüce Allah'tan ola. Erenler keremine gerçekler demine gerçeğe hü. Ya Allah ya Muhammed ya Ali.

Bu fasıl erkân esnasında beş-on dakikalık kısa bir dinlenme ve rahatlama arası olarak da görülebilir. Çünkü bundan sonra semah faslına geçilecektir.

Semah faslında önce, yaşça büyük ikrar sahibi kadın taliplerin semah dönmesiyle “Analar Semahı” yapılır. Semaha kalkan analar üç budaklı değneğe niyaz ederek meydana çıkarlar ve semah için niyet ederler. Sonra dedenin önünde yere niyaz ederler. Rehber “Gerçeğe Hü!” diyerek semahın başlayacağı uyarısında bulunur. Analar semahında bütün talipler ayağa kalkar. Semah esnasında solo olarak Rehber bazı deyişler okur:

Karşıda görünen güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ela gözlü pirim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Eğer göveriden⁷ bostan olursam
Şu halkın diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Sonra Rehber semaha kalkan analara şu duayı verir:

Bismi Şah! Allah, Allah, Allah, Allah. Semahları saf ola, günahları af ola, yüzleri ak ola, kalpleri pak ola. Döndüğünüz semahlar Kırklar Ceminde dönülen Hatice-i Kübra'nın, Fatıma-i Zehra'nın döndükleri semahlara kayıt ola. Dil bizden lütuf Hz. Pirden, dua bizden, kabulü yüce Allah'tan ola. Yürüyenin işi yürüye, gerçeğe Hü. Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!.

Sonra tekrar semaha devam edilir:

⁷ Göveri/göğeri: Yeşillik, sebzelik anlamında yerel bir kullanımdır.

Bir bölük turnaya sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan öteye yakın dediler
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Dost elinden dolu içmiş deliyim
Üstü kan köpüklü neşe seliyim
Ben bir yolun yol sefiliyim
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Rehber tekrar yukarıdaki duayı verir. Talipler "Allah Allah" diyerek duaya iştirak ederler.

Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde 'Şah' diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Pir Sultan Abdalım dönüp durulmaz
Gitti giden ömür geri dönülmez
Gözlerim de Şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Rehber tekrar yukarıdaki duayı verir. Analar dedenin önünde yere niyaz ederek semahı bitirirler. Semah eden analar diz çökerek yere oturur. Sonra âşık/zakir bir düvâzdeh söyler:

Allah medet Ya Muhammed Ya Ali
Bizi dergâhından mahrum eyleme
Pîrim Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Adem Safiyyulah atam hakkı için
Muhammed Mustafa hakkı için
Eyyüb'a sürülen sitem hakkı için
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Hasan'ın aşkına kılarım zârı
Hüseyin'dir dinimizin serveri
Âlemler canısın Cenâb-ı Bâri
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Zeynel'in canına kıldılar cefa
Muhammed Bâkır'dır server-i Mürteza
İmam Ca'fer Kâzım Mûsayı Rızâ
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Muhammed'im eydür ey Gâni Kadîr
Tâki, Nâki Asker er-Rahmanımdır
Muhammed Mehdiye niyazım budur
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Analar, Mehdi'nin adı zikredilirken ayağa kalkarlar. Kollarını birbirlerinin omuzlarına atarlar. Rehber şu duayı verir:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Semahlarımız kabul ola.
Muradlarımız hâsıl ola. Evlerimiz ocaklarımız şen ve makbul ola.
Dönmüş olduğumuz semahlar Kırkların döndüğü semahların
yerine kayıt ola. Dil bizden lütuf Hazret-i Pîrden dua bizden
kabulü yüce Allah'tan ola. Erenler demine gerçekler keremine
gerçeğe Hü. Ya Allah ya Muhammed ya Ali.

Semah edenler dedeye niyaz ederler. Hep birlikte üç defa
"Allahümme salli alâ seyyidina Muhammedin nebiyyin ümmiyyi ve
alâ âlihi ve sahbihi ve sellim." denilir. Rehber şu gülbankı okur:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Tekbirlerimizi, nazlarımızı,
niyazlarımızı, getirmiş olduğumuz salavâtlarımızı, dönmüş
olduğumuz semahlarımızı ya Rabbi, dergâh-ı izzetinde kabul ve
makbul eyle. Ya Rabbi! Senin rızayı şerifin için yapmış olduğumuz
ibadetlerde bilmeyerek hata yapıyorsak hatalarımızı affet
ibadetlerimizi, dergâh-ı izzetinde kabul ve makbul eyle. Dil bizden
lütuf Hazret-i Pîrden dua bizden kabulü yüce Allah'tan ola. Erenler
demine gerçekler keremine gerçeğe Hü. Ya Allah ya Muhammed
ya Ali

Analar meydanda iken tekrar car çalınır. Ferraş, yukarıda cem
erkânının başındakine benzer şekilde erkân ve edep ile gülbanklar
okuyarak meydana car çalar. Rehber car hizmetini kabul için kısa
bir dua verir:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Seyyid-i servan, kör olsun
Yezid-i Mervan, mülkü Süleyman, pâk oldu meydan. Hizmetleriniz
kabul ola muradlarınız hâsıl ola. Evleriniz, ocaklarınız şen mamur
ola. Hizmetini gördüğünüz erenlerin evliyaların himmetleri
üzerinizde ola. Dil bizden lütuf Hazret-i Pîrden, duası bizden
kabulü yüce Allah'tan ola.

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Dâr çekenler didâr göre. Didâr
gören de cehennem nârından azâd ola. Secdeye inen başlar ağrı
acı görmeye. Dil bizden lütuf Hazret-i Pîrden duası bizden kabulü
yüce Allah'tan ola. Erenler demine gerçekler keremine gerçeğe Hü.
Ya Allah ya Muhammed ya Ali

Analar niyaz ile meydandan çekilir. Analardan sonra erkek
taliplerin semahı başlar. Burada kudüm, çarpay/zil ve bendir

eşliğinde semah dönülür. Dört erkek talip meydana çıkar, “destur” deyip dedeye niyaz ile semaha çıkarlar. Dede şu duayı verir:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Hayır hizmetleriniz kabul ola muradlarınız hâsıl ola, gönüllerimiz pâk ola. Hak Muhammed Ali yardımcımız gözcümüz bekçimiz ola. Ehl-i beyt Efendilerimizin himmetleri ve hidayetleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Dilde dileğimizi gönülde muradımızı ihsan eyleye. Şâh-ı velâyetin dârından dîdârından şefaathlerinden ayırt eylemeye. Gerçeğe Hü. Ya Allah ya Muhammed ya Ali

Semah edenler mürşid postuna semah selamı verip çember oluştururlar. Başlar öne eğik, iki el birbirine çapraz bir şekilde göğüs üstünde birleştirilir. Sol kol ile sağ tarafa kulaç atıp bir adım atarlar kollar tekrar birleştirilir. Diğer bir talip ile yüz yüze gelinir. Bir süre beklenildikten sonra talip âşığın sözlerine göre sağ tarafa aynı kulaç ve adım atma yapar. Bu kez diğer bir taliple yüz yüze gelir. Semah esnasında âşık/zakir solo olarak şu deyişi söyler:

Döndün mü benden yüzün dönesin
Verdiğin ikrara saldım ben seni
İkrarın boynuna kemend olasın
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Zemheride yağın karlar erimez
Aşk atına binen gönül ağrımaz
İkrar birdir iki yere verilmez
Verdiğin ikrara saldım ben seni

İkrar verdim ikrarımı güderim
Senin gibi ikrarsız n'iderim
Varır ikrarlıya hizmet ederim
Verdiğin ikrara saldım ben seni

İkrar verip ikrarından dönücü
Arayıp da kendi gibi bulucu
Batınından versin Hakk'ın kılıcı
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Uzun yaylaya da çıkmayım derdim
Soğuk sularını içmeyim derdim
Seden geçip senden geçmeyim derdim
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Pir Sultan Abdalım imandır iman

Yezidin kalbinden gitmesin güman
Şefaet etmesin on iki imam
Verdiğin ikrara saldım ben seni

Deyişten sonra kudüm, bendir ve çarpay eşliğinde semah giderek hızlanır. Semah dedenin önünde yere niyaz ile sona erer. Dede semahın kabulü için bir dua verir:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Semahlarımız saf ola, günahlarımız af ola, gönüllerimiz pak ola. Hak Muhammed Ali yardımcımız gözcümüz bekçimiz ola. Ehl-i beyt Efendilerimizin himmetleri ve hidayetleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Semahlarımız Hak için ola, seyir için olmaya. Muhammed Mustafâ'nın Fatimate'z-Zehrâ'nın Haticete'l-Kübrâ'nın şefaetleri üzerimizde hâzır ve nâzır ola. Ellerimiz, kollarımız, bedenlerimiz ağrı acı görmeye. Özü Hakka yazıla. Gerçeğe Hü. Ya Allah ya Muhammed ya Ali

Bundan sonra dede, rehber ve bazı hizmet erlerinin katılımıyla son semah gerçekleştirilir. Bu semahta "Analar Semahı"na benzer şekilde üç fasılda yapılır. Semah esnasında solo olarak şu deyiş söylenir:

Ali ile Muhammed kurdu bu yolu, Efendim Ali dost dost
Hakka açılır müminlerin gönlü Hü Hü Hü
Bir ulu dergâhtır süren bu yolu Efendim Ali dost dost
Ali ile Muhammedin aşkına Hü Hü Hü

Rehber şu duayı verir:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Semahlarımız saf ola, günahlarımız af ola, muradlarımız hâsıl ola. Evlerimiz, ocaklarımız şen mamur ola. Dönmüş olduğumuz semahalar Kırklar semahı sevabına nail ola. Dil bizden lütüf Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli'den ola. Işık Çakır Sultan, Işık Ali Sultan demleri devranları yürüye. Erenler demine Hü.
Muhammed Ali'nin cemine geldi Efendim Ali dost dost
Kırkların cümlesi dâra durdu Hü Hü Hü
Bir ulu dergâhtır süren bu yolu Efendim Ali dost dost
Ali ile Muhammedin aşkına Hü Hü Hü
İblisi sürdüler dış eylediler Efendim Ali dost dost
Yezidin bağrını taş eylediler Hü Hü Hü
Kırklar bir üzümü nûş eylediler Efendim Ali dost dost
Ali ile Muhammedin aşkına Hü Hü Hü

Rehber şu duayı verir:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Hayır hizmetlerimiz, cümle ibadetlerimiz kabul ve makbul ola. Muradımız hâsıl ola. Evlerimiz,

ocaklarımız şen mamur ola. Dönmüş olduğumuz semahlar Kırklar ceminde Hatice-i Kübrâ ve Fatîmete'z-Zehrâ analarımızın dönmüş olduğu semahın sevabına nail ola. Dil bizden lütüf Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî'den ola. Işık Çakır Sultan'ın demleri devranları yürüye. Erenler demine, gerçeğe Hü.
Ar meydanı değil kar meydanıdır Efendim Ali dost dost
Kör meydanı değil gör meydanıdır Hü Hü Hü
Pîrine çağırın mahrum olunmaz Efendim Ali dost dost
Ali ile Muhammedin aşkına Hü Hü Hü
Hatâyî hatm eyledi kelâmı Efendim Ali dost dost
Evvel Cebrâil verdi selâmı Hü Hü Hü
'Allah' diyen mahrum kala mı Efendim Ali dost dost
Ali ile Muhammedin aşkına Hü Hü Hü

Rehber şu duayı verir:

Bismi Şah! Allah Allah Allah Allah! Lâ ilahe illallah, Muhammeden resülullah, Ali veliyyullah veli Aliyyulah. Mürşidimiz kâmil, kâmiller katarından didârından ayırma Allah. Hayır hizmetlerimiz, akşamlarımız kabul, muradımız hâsıl ola. Evlerimiz, ocaklarımız şen mamur ola. Dönmüş olduğumuz semahlar Kırklar semahına kaydola. Özür, biat, tecellâ, tevellâ Hakka yazıla. Gerçeğe Hü.

Dede ve beraberindekiler mürşid postuna niyaz ederek niyaz duruşunda beklerler ve taliplerle birlikte üç defa "Allahümme salli 'alâ seyyidina Muhammedin nebiiyyin ümmiyyi ve 'alâ âlihi ve sahbihi ve sellim." Diyerek salavât okurlar. Rehberin yukarıdakilere benzer bir duasından sonra herkes yerine oturur. Canlar birbirlerine "Allah kabul etsin" diyerek temennide bulunurlar.

Âşık saz eşliğinde birkaç nefes söyleyip cemdekileri dinlendirir. Dede bitiriş konuşması ve helallik alır. Dede, cemin sonunda şu oturan/duran duasını okuyarak cemi tamamlar:

"Bismi Şah, Allah Allah! Akşamlarımız hayrola, hayırlarımız feth ola, şerlerimiz def ola, münkir münafık mat ola. Dilde dileğimizi gönülde muradımızı ihsan eyleye. Cemlerimizi daim ibadetlerimizi kaim eyleye. Şah-ı Velayet-i darından, didarından şefaatlerinden ayırt eylemeye. Hacı Bektâş-ı Velî Efendimizin ruhaniyeti rehberimiz ola. Dolumuzu dolu, gözümüzü kani eyleye. Işık Çakır Sultan kazamıza kalkan, belamıza gözcü ola. Sancağının, bayrağının altında; güde, gözete, dergâh divanına kayıt eyleye. Oturan/duran, gönlünü pak tutan, kimsenin ayıbını görmeye ve söylemeye. Evine vara yastığına baş koya. Hızır kılavuzu,

Muhammed-Ali rehberi ola. Gerçeğe Hü! Ya Allah! Ya Muhammed!
Ya Ali!"

Değerlendirme ve Sonuç

Modernleşmeyle birlikte yaşanan sosyal değişime rağmen Anadolu'nun taşrasında geleneklere bağlı otantik uygulamaların direnerek, belki kısmen değişime ayak uydurarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Bu uygulamalardan birisi de nevrüz kutlamalarıdır. Alevi-Bektaşî çevrelerde önemli günlerden birisi olarak kabul edilen nevrüz, dini bir içerikle ihya edilerek yaşatılmaya devam etmektedir.

Bu makalede Şeyh Çakır Sultan Ocağı nevrüz cemi erkânını tespitlerimiz doğrultusunda nakletmeye çalıştık. Öyle anlaşılıyor ki, Noyan ve Kaya'nın naklettiği Bektaşî-Babagân kolunun tekke geleneğinde benimsenen nevrüz kutlamaları, Bektaşî-Çelebi ocaklarında taşra şartlarına uygun olarak farklılaşmıştır. Bu farklılaşma nevrüz erkânının bir bayram, kutlama ve bugünle ilgili özel uygulamalar ifa etmek yerine, ibadet edasıyla adâba uygun olarak alışılan gelen cem erkânının yürütülmesi şeklindedir. Nitekim Yaman (1998: 29) Aleviler arasında yürütülen cem erkânlarının Abdal Musa Birlik Cemi, Hızır Cemi, Aşure (Muharrem Matemi) Cemi, Sultan Nevruz Cemi ve kırk sekiz hafta yapılan cemler için büyük ölçüde aynı olduğunu, Görgü Cemi, Musahiplik Cemi ve Düşkün Kaldırma erkânlarının farklı uygulandığını belirtir. Çanlı'nın (2007: 192-203) Ocaktaki Muharrem cemiyle ilgili tespitlerini dikkate aldığımızda bu durumun Şeyh Çakır Sultan Ocağı için de geçerli olduğunu söylemek isabetli olacaktır. Takip ettiğimiz Nevruz Ceminde saka hizmeti esnasındaki Kerbelâ mersiyesinin hep bir ağızdan ve gözyaşı dökülerek okunması, Hz. Hüseyin yâd edildiğinde Alevi-Bektaşî geleneğinin daima mahzun olduğunu göstermektedir.

Şeyh Çakır Sultan Ocağı, bölgede ve bazı ilgili çevrelerde "namazlı-oruçlu Aleviler" olarak bilinir. Nitekim yürütülen Nevruz Ceminde bu nitelemeyi doğrulayan, diğer Bektaşî-Çelebi ocaklarından farklı erkânın yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Esasen yürütülen cem Noyan'ın (1995: 336-344) özetlediği Sofiyân Süreğiyle ve diğer Bektaşî-Çelebi ocakları cem erkânlarıyla (örneğin, Yaman, 1998) büyük ölçüde örtüşür.

Bununla birlikte özellikle tezekâr hizmeti, tarikat abdesti almanın Şeyh Çakır Sultan Ocağı erkânında olmadığı görülmektedir. Cem esnasındaki lokma hizmetinin incelediğimiz bazı ocak sürelerinden farklı olarak ceme başlamadan yapılması da önemli bir farklılığı teşkil etmektedir. Yine Saka suyu hizmeti, diğer sürelerden farklı olarak semahtan önce yapılmaktadır. Semah esnasında sadece saz değil, kudüm, bendir ve çarpay kullanılması ise işin uzmanlarına havale edilecek bir uygulamadır. Bu tür aletlerin kullanımının Seyid Gazi Bektaşî dergâhıyla ilgili olduğu tahmin edilebilir.

Bütün bu farklılıklara rağmen, erkân esnasında okunan deyişlerin Hatayî ve Pir Sultan'dan alınması, keleme-i şهادette "Aliyyen Veliyyullah ve Veliyyen Aliyyullah" ilavesi, Anadolu'da Alevi-Kızılbaş geleneğiyle Bektaşî geleneğın ne kadar iç içe olduğunu açıkça göstermektedir. Coğrafya olarak Safevilere oldukça uzak bir bölge olmasına rağmen muhtemelen Teke yöresinde başlayan Şah Kulu isyanının (1511) bu coğrafyada izlerine rastlamak mümkündür. Erkân esnasındaki sohbette dedenin nevruzu Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul edip söyledikleri, büyük ölçüde Safevî Şîliğı etkisinde oluşturulan Hz. Ali algısıyla örtüşmektedir. Bu algının Anadolu'daki en önemli yazılı kaynağı Yemînî'nin *Fazilet-nâme*'sidir.

Cem erkânı esnasında okunan dualar, sureler ve ayetlerin Arapçasıyla birlikte Türkçelerinin verilmesinin, son dönemlerde yaşanan gelişmelerle ilgili olduğu söylenebilir. Çünkü cem erkânının eski metinleri, *Buyruk* ve *Erkân-nâmeler*de bu metinler Arapça asıllarıyla yer alır. Bununla birlikte okunan duaların ve surelerin anlamlarının dinleyenlere, taliplere öğretilmesi, dini bilgi ve bilincin artması bağlamında olumlu bir çaba olarak değerlendirilebilir. Öte yandan dedenin sohbet esnasında Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul ettikleri nevruz günlerinin son dönemlerde kutlanan Kutlu Doğum Haftalarına benzer şekilde kutlanmasıyla ilgili sözleri temenniden öteye gitmemektedir.

Kaynakça

1.Sözlü kaynaklar

1. KK-1: Murat Akbulut, 1936 doğumlu, okur-yazar ve emekli, Dede, 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarçık/Kütahya.
2. KK-2: Nazmi Aydedeoğlu, 1960 doğumlu, İlkokul mezunu ve emekli, Dede, Uşak, 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarçık/Kütahya.
3. KK-3: Ramazan Türk, 1955 doğumlu, Ortaokul mezunu, emekli, Rehber, Şeyhler Köyü, 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarçık/Kütahya.

2. Yazılı Kaynaklar

- Çanlı, Zeynep (2007). “Kütahya-Şeyhler Beldesi Folklor Örnekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çay, Abdulhaluk M. (1993). *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*. 4. Baskı. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Durbilmez, Bayram (2019). *Türk Dünyası Kültürü-2*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Güler, Mustafa (2017). “Hisarçık ve Çevresinde Germiyan Döneminde Yurt Tutmuş Şeyhler ve Vakıfları”. *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarihi ve Medeniyeti Sempozyumu III, Germiyanogulları Beyliği*. Haz. Mehmet Ersan-Mehmet Şeker. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 387-405.
- Gündüz, Şinasi (2007). Nevruz. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.60-61.
- Kaya, Haydar (1993). *Alevi-Bektâşî Erkânı, Evrâdı ve Edebiyatı*. İstanbul: Engin Yayınları.
- Koç, Zafer (2005). “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”. *Diyanet Aylık Dergi*, S. 171, Mart 2005, s. 45-49. https://dosya.diyaret.gov.tr/flip/index.php?YIL=2005&TR=17&DERGI=mart_2005.pdf
- Noyan, Bedri (1995). *Bektâşîlik Alevîlik Nedir?* 3. Baskı, İstanbul: Ant/Can Yayınları.

- Oğuz, M. Öcal (1996). "Kırgızların Kutladığı Bayramlar ve Nevruz Pratikleri", *Nevruz ve Renkler*, hzl. Sadık Tural-Filiz Kılıç, Ankara.
- Önal, Mehmet Naci (2006). "Nevruz Geleneği", *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, Şubat 2006, s. 28-31.
- Soyyer, A. Yılmaz (2019). *Hünkâr Ansiklopedik Bektaşîlik Sözlüğü*, İstanbul: Post Yayınları.
- Şengül, Abdullah (2008). "Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'da Nevruz Kutlamaları". *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 26. Sayı, s. 63-64.
- Türkel, Rifat (2016). *Karadonlu Can Baba ve Alevilik*. Kütahya: Academia Yayınları.
- Unat, Faik Reşit (1988). *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihlere Çevirme Kılavuzu*. 6. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yaman, Mehmet (1998). *Alevi Cemi*. İstanbul: Baskı yeri yok.
- Yıldırım, Rıza (2010). Bektaşî Kime Derler?: "Bektaşî" Kavramının Kapsamı Ve Sınırları Üzerine Tarihsel Bir Analiz Denemesi, *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş Velî Araştırma Dergisi*, S. 55, 2010, s.23-58.